

بررسی اثرات اقتصادی شهرک‌های صنعتی بر نواحی روستایی پیرامون مطالعه موردی؛ شهرک صنعتی خیام نیشابور

دریافت مقاله: ۹۱/۳/۶ پذیرش نهایی: ۹۱/۵/۲۵

صفحات: ۳۱-۵۲

خدیدجه بوزرجمهری: دانشیار رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد^۱

Email: azar1334@gmail.com

حمید شایان: دانشیار رشته جغرافیای انسانی دانشگاه فردوسی مشهد

Email: shayan34@yahoo.com

مجید حمزه ای: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد

Email: mjd_hamzehi@yahoo.com

چکیده

امروزه صنعتی شدن در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به منزله شالوده دستیابی به توسعه محسوب می شود و در همین راستا به منظور بهبود شرایط اقتصادی و زندگی روستاییان، راهبرد ایجاد شهرک های صنعتی در نواحی روستایی در سه دهه گذشته از سوی برنامه ریزان اتخاذ شده است. در این تحقیق به منظور بررسی اثرات اقتصادی شهرک صنعتی خیام بر مناطق روستایی پیرامون، وضعیت اقتصادی و زندگی تعداد ۱۹۰ کارگر روستانشین شهرک صنعتی با ۱۹۸ نفر از سایر شاغلین روستایی از ۲۲ روستای منطقه به روش کوکران محاسبه و شاخص های اقتصادی این دو گروه مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته است. نتایج تجزیه و تحلیل آماری (آمار پارامتری و ناپارامتری) نشان می دهد، بیشتر شاخص های اقتصادی مانند میزان اشتغال، افزایش درآمد و ... در دو گروه نمونه، تفاوت معناداری با یکدیگر دارند و کارگران روستایی شاغل در شهرک از وضعیت مطلوبتری برخوردارند.

کلید واژگان: شهرک های صنعتی، نواحی روستایی، اثرات اقتصادی، شهرک صنعتی خیام نیشابور.

مقدمه

صنعتی شدن یکی از راهکارهای توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورهای دنیا و بویژه کشورهای در حال توسعه در نظر گرفته شده است و قطب های توسعه به خصوص در کشورهای

۱. نویسنده مسئول: مشهد- دانشگاه فردوسی مشهد- دانشکده ادبیات و علوم انسانی- گروه جغرافیا

جهان سوم و در مناطقی که فاقد توان مناسب جهت توسعه کشاورزی هستند، معمولاً بر مبنای صنعت استوار می‌شوند (Antonio Díaz Andrade.2009:45). البته به دلیل پیچیدگی تغییرات در حال وقوع، مشکل می‌توان گفت که کدام یک از ویژگی‌های معین زندگی روزمره محصول صنعت‌گرایی است. این ویژگیها یا تحت تاثیر عوامل دیگری بوجود آمده‌اند که خود موجب صنعت‌گرایی بوده‌اند و یا این که محصول عناصر فرهنگی جامعه مورد نظرند و ارتباطی با صنعت‌گرایی ندارند. به دلیل مشکلات حل و کشف این شبکه علت و معلولی که با درجه اطمینان قابل قبولی نیز همراه باشد، تعیین مشخصه‌های مورد بحث، در جوامع در حال صنعتی شدن، دشوار خواهد بود (باری آرتز، ۱۳۸۲: ۶۰-۵۹).

برخی از محققان نظیر «ام تی هاگ» معتقدند که صنعت باید به عنوان مهمترین مولفه هر برنامه توسعه یکپارچه روستایی پذیرفته شود، زیرا صنعتی شدن ضمن ایجاد مهارت‌های جدید و ایجاد هماهنگی، موجب شکستن موانع سنتی رشد اقتصادی در مناطق روستایی می‌شود (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۵: ۸۵). در همین ارتباط شهرکهای صنعتی در راستای رسالت خود که همانا فراهم ساختن بستر مناسب برای رشد و شکوفایی صنعت است، به خاطر ارائه تسهیلات عمومی، خدمات و آماده سازی زمین با قیمت مناسب توانسته نظر صاحبان صنعت را برای استقرار در این شهرک‌ها جلب نمایند. بسیاری از تأثیرات شهرک‌های صنعتی را نمی‌توان جدا از تأثیرات کلی صنعت دانست (یونیدو، ۱۳۸۴: ۲۵).

از اواخر قرن ۱۹ تفکر ایجاد مناطق یا شهرک‌های صنعتی به دلایل رشد صنعت، محدودیت زمین، جلوگیری از آلاینده‌های صنعتی و همچنین استفاده از صرفه جویی مقیاس صنایع در تعدادی از کشورهای صنعتی آغاز گردید (Antonio Díaz Andrade.2009:45). رشد و گسترش شهرک‌های صنعتی بخصوص از نیمه دوم قرن بیستم به بعد سرعت فزاینده‌ای به خود گرفت. اما هم‌اکنون با مطرح شدن خوسه‌های صنعتی این شهرک‌ها هرچه بیشتر به سمت تخصصی شدن پیش می‌روند (Cavana & et al, 2001:44). به هر حال مشخصات، عوامل ظهور، برنامه ریزی برای آینده، معیارهای استقرار و اثر گذاری آنها بر جنبه‌های مختلف را نباید جدا از تأثیرات کلی صنعت، زندگی صنعتی و فرهنگ صنعتی دانست (Cook, I. 2005: 169). البته تأثیرات شهرک‌های صنعتی بر نواحی روستایی بسته به هر کشوری و مکانی و زمانی متفاوت است. ولی به هر صورت این تأثیرات بر نواحی روستایی آن چنان زیاد است که در برخی از متون توسعه روستایی از شهرک‌ها و نواحی صنعتی به عنوان موتور محرکه توسعه روستایی یاد شده است (Vepa Ram. 2002:12).

تحقیق حاضر نیز در همین راستا انجام شده است تا مشخص شود، شهرک صنعتی خیام شهرستان نیشابور دارای چه عملکرد و تاثیراتی بر نواحی روستایی پیرامونی داشته و آیا توانسته در بهبود وضعیت اقتصادی (درآمد، مسکن، الگوی مصرفی) و اشتغالزایی روستاییان منطقه موثر بوده و آیا در پیوند با بخش کشاورزی و رفع نیازهای محلی کارایی داشته است؟

فرضیه های تحقیق

- ۱- شهرک صنعتی خیام در بهبود وضعیت اقتصادی (میزان درآمد، مسکن والگوی مصرفی) و اشتغالزایی روستاییان پیرامونی موثر بوده است.
- ۲- شهرک صنعتی خیام در پیوند با بخش کشاورزی و رفع نیازهای روستاییان پیرامونی موفق عمل کرده است.

پیشینه تحقیق

در جهان امروز صنعتی شدن و اثرات آن از چنان اهمیتی برخوردار شده است که نتایج آن به نواحی روستایی نیز کشیده شده است. در همین راستا ایجاد فرصتهای شغلی، افزایش درآمد روستاییان، کاهش فاصله زندگی بین ساکنان شهر و روستا از مهم ترین دلایل شکل گیری شهرکها صنعتی در نواحی روستایی عنوان شده است. در همین ارتباط پژوهشهایی در سطح جهان و ایران انجام شده که به یافته های برخی از این تحقیقات به طور خلاصه اشاره می شود. در تحقیقی تحت عنوان «توسعه روستایی از طریق صنعتی سازی روستایی» یکی از علل پیشرفت سریع هند در دهه های اخیر، توسعه روستایی بوده است و صنایع روستایی تا حد زیادی توانسته باعث تحرک در بخش کشاورزی شود (Sanjee, 2005: 2). در تحقیقی تحت عنوان «توسعه روستایی و توسعه صنعتی» علت پیشرفت در توسعه روستایی هند را در ماهیت صنایع روستایی هند دانسته شد و چون این صنایع از نوع صنایع تبدیلی و تکمیلی است، لذا تأثیرگذاری آن نیز بیشتر است. رویکرد صنعتی شدن روستاها در برنامه های توسعه هند از اهمیت خاصی برخوردار بوده است که تا کنون نیز با قوت ادامه دارد (Rang, 2005: 84). در تحقیقی با عنوان «تصاویر و تجارب توسعه در چین» نتیجه گیری شد که یکی از رویکردهای موثر توسعه روستایی صنعتی کردن روستاها بوده است. این روند حتی با سرعت بیشتری ادامه یافته است و صدها ناحیه صنعتی روستایی در چین حتی کالاهایی غیر از محصولات صنایع تبدیلی تولید می کنند (Croll, 2000:16).

در مطالعه ای با عنوان «نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی استان مرکزی» به این نتیجه به دست آمد که استراتژی توسعه صنعتی در قالب نواحی صنعتی اگر چه از نظر ایجاد اشتغال توفیق آمیز بوده اما دارای جهت گیری کشاورزی نبوده و لذا تغییر مهمی در بهره وری صنعتی و ایجاد پیوند تولید میان کشاورزی و صنعت نداشته است (طاهر خانی، ۱۳۸۰: ۲۵). در مطالعه ای مشخص شد که پنج اثر عمده صنعتی شدن روستا، ایجاد اشتغال پایدار و افزایش درآمد، کاهش مهاجرت‌های روستایی، کاهش نابرابری‌های منطقه ای، افزایش رفاه روستایی و گسترش صادرات روستایی می باشد (افتخاری و طاهر خانی، ۱۳۸۱: ۴۵). در مطالعه‌ی اثرات اجتماعی و اقتصادی شهرک صنعتی کلات مشهد، این نتیجه به دست آمد که شهرک‌های صنعتی در طولانی مدت باعث توسعه روستایی می شوند و علاوه بر جذب نیروی کار مازاد نواحی روستایی، بر افزایش درآمد و بهره وری این نواحی تأثیر مثبت دارند (مطبیعی لنگرودی، ۱۳۷۹: ۵۰). در «بررسی و ارزیابی اثرات شهرک‌ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی (نمونه موردی شهرستان بابل)» با آزمون شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی نتیجه گرفته شد که شهرک‌ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای ناحیه تأثیر مثبتی داشته است (مطبیعی لنگرودی و نجفی کانی، ۱۳۸۵: ۸۱). در پژوهشی به نام «بررسی اثرات شهرک صنعتی اشتهاورد بر توسعه روستاهای همجوار» مشخص شد که احداث شهرک‌ها و مراکز صنعتی در زمینه اشتغالزایی و جذب نیروی کار ساکن روستاها در عمل با موفقیت همراه نبوده و اشتغال شهری بر اشتغال روستایی تقدم داشته است (سرورامینی و اسدی وکلانتری، ۱۳۸۹: ۹۰). با وجود چنین پیشینه‌هایی اما در خصوص شهرک صنعتی خیام تاکنون تحقیقی انجام نگرفته است و لذا در این پژوهش تلاش شده است تا اثرات اقتصادی شهرک بر روستاهای پیرامونی بررسی و تحلیل شود.

روش تحقیق

روش تحقیق این پژوهش، توصیفی - تحلیلی است و برای جمع آوری اطلاعات از روش‌های پیمایشی (پرسشنامه و مصاحبه) و کتابخانه ای و اسنادی استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آماری پارامتری و ناپارامتری و آزمون «من ویتنی» استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق شامل دو گروه است: گروه اول کارگران روستایی شاغل در شهرک صنعتی ساکن در ۲۲ روستای پیرامونی که روزانه جهت کار به شهرک می آیند و تعداد ۱۹۰ نفر از کل جامعه آماری را به عنوان حجم نمونه تشکیل می دهند. گروه دوم، سرپرستان خانوارهای روستایی هستند که به سایر فعالیت‌های دیگر اقتصادی اشتغال دارند و با استفاده

از فرمول کوکران تعداد ۱۹۸ نفر به عنوان نمونه برآورد و به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. ضمناً از بین مدیران ۱۰۲ شرکت صنعتی شهرک، ۲۹ مدیر با روش کوکران انتخاب و مورد مصاحبه قرار گرفتند.

معرفی شهرک صنعتی خیام

شهرک صنعتی خیام در بخش زبرخان شهرستان نیشابور، کیلومتر ۱۸ جاده نیشابور- مشهد واقع شده است. این شهرک بر اساس مصوبه هیئت وزیران در سال ۱۳۶۸ در زمینی به مساحت ۱۶۲٫۵ هکتار افتتاح و عملیات اجرایی آن در سال ۱۳۷۰ شروع گردید. قرار گرفتن در مسیر شاهراه سراسری، بهره مندی از گاز طبیعی، نزدیک بودن به مرکز شهرستان و.. باعث شده است که بهترین شهرک صنعتی استانهای خراسان محسوب شود. بنا براطلاعات حاصله تا تابستان ۱۳۹۰، از مجموع ۲۸۸ واحد ثبت شده در شهرک، ۱۰۲ شرکت بهره برداری شده و ۱۰۸ شرکت هنوز به بهره برداری نرسیده و طرحهای راکد نیز ۷۸ واحد اعلام شده است. چنان که جدول (۱) نشان می دهد، از بین شرکت های ثبت شده و به بهره برداری رسیده شهرک، شرکت های صنایع غذایی و فلزی و شیمیایی، بیشترین تعداد را تشکیل می دهند.

جدول (۱) توزیع صنایع مختلف شهرک صنعتی به تفکیک فعال و غیر فعال

عنوان صنایع	غذایی	نساجی	شیمیایی	سلولزی	کانی های غیر فلزی	فلزی	الکترونیک	متفرقه	کل	شرکت های ثبت شده	
										تعداد	درصد
	۱۰۵	۱۰	۴۵	۱۷	۴	۸۸	۳	۱۶	۲۸۸	تعداد	شرکت های ثبت شده
	۳۶/۷	۳/۴	۱۵/۷	۵/۹	۱/۳	۳۰/۷	۰/۳	۵/۵	۱۰۰	درصد	شرکت های ثبت شده
	۳۸	۰	۲۳	۳	۳	۳۲	۳	۲	۱۰۲	تعداد	شرکت های فعال
	۳۷/۶	۰	۲۰	۳	۳	۳۲	۳	۱/۴	۳۵/۴	درصد	شرکت های فعال

مأخذ: شهرک صنعتی خیام، ۱۳۹۰ و سایت شرکت های صنعتی خراسان رضوی <http://www.khorasaniec.ir>

طبق آمار مرداد سال ۱۳۹۰، تعداد ۲۰۵۰ نفر کارگر در شهرک صنعتی خیام مشغول به کار بوده اند که از این تعداد، ۴۴۵ نفر (۲۱/۷ درصد) ساکن نقاط روستایی، ۱۳۷ نفر (۶/۶ درصد) از روستا-شهر خروین، ۱۰۴ نفر (۵ درصد) از روستا-شهرهای درود و قدمگاه و ۱۳۶۴ نفر (۶۶/۵ درصد) از شهر نیشابور هستند (شهرک صنعتی خیام، ۱۳۹۰). بنابراین شهرک صنعتی خیام برای ۶۸۶ نفر از ساکنان پیرامون (اعم از روستا-شهرهای ناحیه ای و نقاط روستایی) اشتغالزایی نموده است.

چنان که جدول (۲) نشان می دهد، کارگران روستایی شهرک از ۴۴ روستای دور و نزدیک بخش های زبرخان و مرکزی شهرستان نیشابور به شهرک می آیند. از بین روستاهای کارگر فرصت، بزغان با ۲ کارگر و باغشن با ۳۴ کارگر، کمترین و بیشترین کارگر را دارند که به نظر می رسد عامل فاصله و مشکل دسترسی به وسایل حمل و نقل ومشکلات تردد، در کاهش تعداد کارگران روستایی موثر باشد. همچنین طبق جدول (۳) تعداد کارگران روستایی ۲۱,۸ درصد، کارگران نقاط روستا-شهری، ۱۱,۷ درصد و بقیه یعنی ۶۶,۵ درصد را کارگران شهری تشکیل می دهند. شکل (۱) نقشه پراکندگی روستاهای کارگر فرست به شهرک صنعتی خیام را نشان می دهد.

جدول (۲) تعداد روستاهای کارگر فرست دهستان های بخش مرکزی و زبرخان

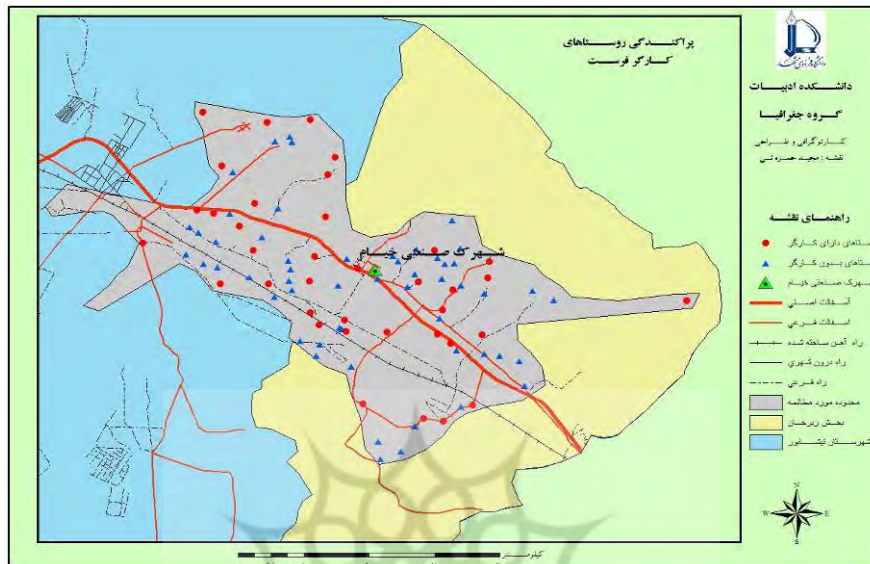
نام بخش	نام دهستان و روستا-شهر	تعداد روستاهای کارگر فرست	تعداد کارگر	درصد
بخش زبرخان	دهستان اسحق آباد	۴	۵۰	۲,۴
	دهستان اردوغش	۷	۱۴۴	۷
	دهستان زبرخان	۱۲	۱۱۶	۵,۶
	روستا-شهر قدمگاه	-	۷۰	۳,۴
	روستا-شهر دژود	-	۳۴	۱,۶
	روستا-شهر خروین	-	۱۳۷	۶,۸
	جمع	۲۳	۵۵۱	۲۶,۸
بخش مرکزی	فضل	۱۵	۱۰۷	۵,۲
	ریوند	۵	۲۵	۱,۲
	درب قاضی	۱	۳	۰,۱۴
	جمع	۲۱	۱۳۵	۶,۵
مرکز شهرستان	شهر نیشابور	-	۱۳۶۴	۶۶,۵
جمع کل	-	۴۴	۲۰۵۰	۱۰۰

منبع: اطلاعات شهرک صنعتی خیام، تابستان ۱۳۹۰ و پژوهش های میدانی

جدول (۳) توزیع کارگران شهرک صنعتی به تفکیک نقاط روستایی و شهری

محل سکونت کارگران	تعداد کارگر	درصد
نقاط روستایی	۴۴۵	۲۱,۸
نقاط روستا-شهری	۲۴۱	۱۱,۷
شهری (شهر نیشابور)	۱۳۶۴	۶۶,۵
جمع	۲۰۵۰	۱۰۰

مأخذ: اطلاعات شهرک صنعتی خیام، تابستان ۱۳۹۰ و پژوهش های میدانی

شکل (۱) پراکندگی روستاهای کارگر فرست به شهرک صنعتی خیام

یافته های تحقیق

تعداد کارگران شهرک صنعتی (شهری و روستایی)

بر اساس اطلاعات مدیران ۲۹ شرکت شهرک صنعتی خیام، از مجموع ۱۵۵۳ کارگر شاغل در شهرک، ۱۲۵۷ نفر (۸۱ درصد) شهری و ۲۹۶ نفر (۱۹ درصد) روستایی هستند. مدیران تمایل چندانی به جذب کارگر روستایی ندارند زیرا از نظر ۴۴٫۸ درصد مدیران، پایین بودن سطح تحصیلات روستاییان و ۳۱ دیگر، مشکلات رفت و آمد کارگران را علل مهم عدم جذب کارگران روستایی است. همچنین بیشترین شاغلین در گروه صنایع غذایی با ۶۱۶ نفر (۸۰٫۸ درصد شهری و ۱۹٫۲ درصد روستایی) و سپس صنایع فلزی با ۵۵۶ نفر (۸۳ درصد شهری و ۱۷٫۸ درصد روستایی) فعالیت دارند. در جدول (۴) نشان می دهد، اکثر کارگران روستایی در صنایع شیمیایی و سلولزی و تعداد کمی (۵ درصد) در صنایع الکترونیک اشتغال دارند.

محل تامین مواد اولیه شرکت های شهرک صنعتی

چنان که جدول (۵) نشان می دهد، مدیران شهرک سالانه رقمی معادل ۵۳ میلیارد ریال (۱۵/۴ درصد) را صرف خرید مواد اولیه از روستاهای ناحیه می کنند که عمدتاً شامل شرکت های صنایع غذایی است. آنان معمولاً به طور مستقیم با روستاییان و یا شرکت های تعاونی وارد

معامله می‌شوند. اما مدیران سایر صنایع کلیه مواد اولیه مورد نیاز را خارج از ناحیه و استان تأمین می‌کنند.

جدول (۴) توزیع فراوانی کارگران شهری و روستایی شهرک صنعتی به تفکیک گروه های صنایع

گروه صنایع	کارگران شهری		کارگران روستایی		جمع کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
غذایی	۴۹۸	۸۰/۸	۱۱۸	۱۹/۲	۶۱۶	۱۰۰
الکترونیک	۳۸	۹۵	۲	۵	۴۰	۱۰۰
شیمیایی	۱۱۲	۷۰/۸	۴۶	۲۹/۲	۱۵۸	۱۰۰
سلولزی	۱۶	۶۹/۵	۷	۳۰/۵	۲۳	۱۰۰
کانی های غیر فلزی	۱۳۰	۸۱/۲	۳۰	۱۹/۸	۱۶۰	۱۰۰
صنایع فلزی	۴۶۳	۸۳/۲	۹۳	۱۷/۸	۵۵۶	۱۰۰
کل	۱۲۵۷	۸۰/۹	۲۹۶	۱۹/۱	۱۵۵۳	۱۰۰

جدول (۵) میزان خرید سالانه مواد اولیه از روستاهای ناحیه (میلیون ریال)

گروه صنایع	هزینه مواد اولیه (ریال)	میزان خرید (ریال)	درصد
غذایی	۹۰/۰۰۰	۵۳/۰۰۰	۵۸
الکترونیک	۴/۵۰۰	۰	۰
شیمیایی	۳۵/۳۰۰	۰	۰
سلولزی	۵/۰۰۰	۰	۰
کانی های غیر فلزی	۵۰/۰۰۰	۰	۰
فلزی	۱۵۸/۶۵۰	۰	۰
کل	۳۴۳/۵۰۰	۵۳/۰۰۰	۱۵/۴

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

صدور تولیدات شهرک صنعتی به نواحی روستایی

یکی دیگر از راههای سنجش عملکرد پیرامونی شهرک ها و نواحی صنعتی، صدور محصولات تولیدی به نواحی روستایی است. از ۲۹ شرکت نمونه، تنها مدیران ۴ شرکت بطور مستقیم محصولاتشان را به روستاییان می فروشند که ارزش کل این محصولات، سالانه معادل ۵/۶ میلیارد ریال (۰/۳ درصد از ارزش کل تولیدات) است و عمدتاً شامل کود شیمیایی، سبذ میوه و خوراک دام است (جدول شماره ۶).

جدول شماره (۶) وضعیت فروش و صادرات محصولات شرکت های شهرک صنعتی خیام (میلیون ریال)

گروه صنایع	تعداد شرکتهای	محصول	میزان فروش به روستاییان	میزان صدور محصولات			کل
				شهرهای ناحیه	نیشابور	مشهد	
غذایی	۱	خوراک دام	۴/۰۰۰	۱۳/۲۰۰	۴۸/۲۰۰	۵۷/۴۰۰	۲۰۷/۴۰۰
الکترونیک	-	-	۰	۰	۳/۸۰۰	۳/۸۰۰	۹/۵۰۰
شیمیایی	۳	سیدمیوه کود شیمیایی	۱/۶۰۰	۱۳/۹۰۰	۱۰/۰۰۰	۱۱/۲۰۰	۶۰/۱۰۰
سلولزی	-	-	۰	۲/۰۰۰	۶/۵۰۰	۲/۰۰۰	۱۰/۵۰۰
کانی غیر فلزی	-	-	۰	۱۰۰/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰	۱/۰۰۰/۰۰۰
فلزی	-	-	۰	۱۱/۷۰۰	۳۲/۹۰۰	۴۹/۹۰۰	۱۸۵/۵۰۰
کل	۴	۳	۵/۶۰۰	۱۴۰/۸۰۰	۳۰۱/۴۰۰	۳۳۶/۵۰۰	۱/۴۷۳/۰۰۰

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

وضعیت اقتصادی کارگران روستایی شهرک صنعتی

به منظور شناخت تاثیر شهرک صنعتی خیام بر وضعیت اقتصادی نواحی پیرامونی، میزان درآمد، هزینه و پس انداز ماهانه تعداد ۱۹۰ نفر روستاییان شاغل در شهرک با ۱۹۸ نفر از شاغلین روستایی مقایسه شده است. نتایج تحقیق در جدول (۷) نشان می دهد که گروه اول (کارگران شهرک) از نظر درآمد و پس انداز وضعیت بهتری دارند به طوری که میانگین درآمد ماهانه آنان ۳۹۷ هزار تومان است که در مقابل ۲۱۳ هزار تومان سایر شاغلین روستایی رقم بالاتری است. ضمناً میزان پس انداز کارگران شهرک بالاتر از سایر شاغلین روستایی است.

جدول (۷) مقایسه میزان درآمد، هزینه و پس انداز ماهانه کارگران شهرک با سایر شاغلین روستایی

گروه (هزار تومان)	درآمد		هزینه		پس انداز			
	کارگران شهرک		سایر شاغلین		کارگران شهرک		سایر شاغلین	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
کمتر از ۱۰۰	۷	۳/۷	۴۴	۲۲/۲	-	-	۲۲/۳	۵۲
۱۰۰ تا ۳۰۰	۱۳	۶/۸	۱۱۴	۵۷/۶	۲۰	۳۸	۳۶/۳	۱۷
۳۰۰ تا ۵۰۰	۱۵۵	۸۱/۶	۳۶	۱۸/۲	۱۴۵	۷۶/۳	۱۱	۵/۸
بیش از ۵۰۰	۱۵	۷/۹	۴	۲	۲	۳/۷	۱	-
کل	۱۹۰	۱۰۰	۱۹۸	۱۰۰	۱۹۰	۱۰۰	۱۹۸	۱۰۰
میانگین	۳۹۷۰۰۰	۲۱۳۰۰۰	۳۷۱۰۵۲	۲۱۲۳۷۳	۱۲۱۰۰۰	۳۲۰۰۰		

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

الگوی کالاهای مصرفی کارگران روستایی (بی دوام و با دوام)

در بیشتر موارد بین هزینه های مصرفی بی دوام دو گروه شاغلین حجم نمونه (هزینه مواد خوراکی و پوشاک و ...) تفاوت مشخصی وجود دارد، به نحوی که کارگران روستایی شهرک صنعتی خیام نسبت به سایر شاغلین روستایی هزینه بیشتری را صرف خرید مواد خوراکی، بهداشت و مسافرت می کنند. جدول (۸) توصیف آماری هزینه های کالاهای مصرفی بی دوام را به تفکیک انواع هزینه ها در دو گروه نشان می دهد.

جدول (۸) مقایسه توصیف آماری هزینه های ماهانه در دو گروه مورد مطالعه (هزار تومان)

گروه	شاخص	حداقل	حداکثر	میانگین	نما	چولگی	دامنه تغییرات	انحراف معیار
کارگران شهرک صنعتی	مواد خوراکی	۸۰	۵۰۰	۳۳۹	۳۰۰	-۰/۱۷	۴۲۰	۷۱/۸
	پوشاک	۱۰	۹۰	۲۷	۲۰	۱/۴	۸۰	۱۳/۱
	مسافرت، بهداشت	۱۰	۳۰۰	۳۶	۳۰	۷/۶	۲۹۰	۲۴
	اجاره منزل	۱۰	۷۰	۳۵	۱۰	-۰/۲۸	۶۰	۲۸/۳
سایر شاغلین	سایر هزینه ها	۱۰	۲۰	۱۵	۲۰	-۰/۲۷	۱۰	۵/۲
	مواد خوراکی	۵۰	۵۰۰	۲۲۷	۱۰۰	-۰/۲۲	۴	۱/۶۷
	پوشاک	۱۰	۱۰۰	۲۸	۱۰	۱/۵	۹۰	۱۹/۸
	مسافرت، بهداشت	۱۰	۱۵۰	۳۱	۱۰	۲/۲	۱۴۰	۲۴/۷
	اجاره منزل	۳۰	۱۸۰	۸۷	۵۰	-۰/۸۷	۱۵۰	۴۹/۴
	سایر هزینه ها	۱۰	۱۰۰	۴۷	۱۰	-۰/۵۴	۹۰	۳۴/۶

جدول (۹) نسبت بر خورداری کالاهای مصرفی بادوام را بین دو گروه شاغلین نشان می دهد و آمار جدول حاکی از تغییر الگوی کالاهای مصرفی با دوام در بین کارگران روستایی شهرک صنعتی است، به طوری که در کل، ۶۹ درصد کارگران شهرک از انواع کالاهای مصرفی بادوام برخوردارند در حالی که این رقم به ۵۰ درصد در مورد سایر شاغلین روستایی می رسد. بنابراین شهرک صنعتی خیام در این زمینه نیز تأثیر مثبتی داشته است.

مقایسه وضعیت مسکن دو گروه

مقایسه کیفیت مسکن در دو گروه نشان می دهد که مسکن گروه اول (شاغلین شهرک صنعتی) نسبت به گروه دوم (سایر شاغلین روستایی) از لحاظ مصالح ساختمانی، امکانات و زیرساخت های منزل، سطح زیربنا و مساحت کل از وضعیت مطلوبتری برخوردارند. جداول ۱۰ و ۱۱ نوع مصالح ساختمانی و امکانات مسکن را در دو گروه نشان می دهد.

جدول (۹) مقایسه وضعیت برخورداری کالاهای مصرفی با دوام در دو گروه

سایر شاغلین روستا		کارگران شهرک صنعتی		کالاهای مصرفی با دوام
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۹۸/۵	۱۹۵	۹۸/۹	۱۸۸	تلویزیون رنگی
۶۵/۲	۱۲۹	۹۲/۶	۱۷۶	ماشین لباسشویی
۹۶/۵	۱۹۱	۹۳/۲	۱۷۷	یخچال فریزر
۳۰/۳	۶۰	۶۰/۵	۱۵۵	کولر
۱۹/۷	۳۹	۲۷/۴	۵۲	اتوموبیل
۱۴/۶	۲۹	۲۲/۶	۴۳	کامپیوتر
۱۴/۶	۲۹	۶۰/۵	۱۱۵	مبلمان
۶۳/۶	۱۲۶	۹۶/۸	۱۸۴	جاروبرقی
۵۰/۳	۷۹۸	۶۹	۱۰۹۰	کل

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

جدول (۱۰) مقایسه مصالح ساختمانی دو گروه (کیفیت مسکن)

سایر شاغلین روستا		کارگران شهرک		نوع مصالح
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۴۵/۲	۹۰	۲۷/۴	۵۲	خشتی و گلی
۴۱/۹	۸۳	۶۳/۲	۱۲۰	اسکلت آجری
۲/۵	۵	۷/۹	۱۵	بتن آرمه
۱۰/۱	۲۰	۱/۶	۳	مخروبه
۱۰۰	۱۹۸	۱۰۰	۱۹۰	کل

جدول (۱۱) مقایسه امکانات مسکن دو گروه

سایر شاغلین روستا		کارگران شهرک صنعتی		امکانات منزل
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۹/۵	۱۹۷	۹۷/۹	۱۸۶	آب لوله کشی
۹۸	۱۹۴	۹۴/۲	۱۷۹	برق
۶۸/۲	۱۳۵	۸۵/۸	۱۶۳	گاز لوله کشی
۶۶/۷	۱۳۲	۸۴/۲	۱۶۰	تلفن
۱۱/۶	۲۳	۱۷/۹	۳۴	اینترنت
۸۲/۳	۱۶۳	۹۶/۳	۱۸۳	حمام
۶۵/۱	۹۰۳	۷۰	۹۳۱	کل

جدول (۱۲) توصیف آماری مساحت مسکن و سطح زیر بنا در دو گروه

انحراف معیار	دامنه تغییرات	چولگی	نما	میانگین	حداکثر	حداقل	متغیر	گروه
۱۵۴	۷۴۵	۰/۷۴	۴۰۰	۲۶۶	۸۰۰	۵۵	مساحت کل	سایر
۴۰	۱۹۰	۱	۱۰۰	۱۰۵	۲۳۰	۴۰	سطح زیر بنا	شاغلین روستا
۹۶	۴۰۰	۰/۱۵	۴۰۰	۲۷۵	۵۰۰	۱۰۰	مساحت کل	کارگران
۳۶/۱	۲۰۰	۱/۵	۱۰۰	۱۱۶/۵	۲۶۰	۶۰	سطح زیر بنا	شهرک صنعتی

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

آزمون فرضیه ها

برای آزمون فرضیه اول یعنی نقش شهرک صنعتی خیام در بهبود وضعیت اقتصادی (میزان درآمد، الگوی مصرفی و وضعیت مسکن) و اشتغالزایی روستاییان پیرامونی به تفاوت های اقتصادی بین دو گروه کارگران روستایی شهرک صنعتی خیام و سایر شاغلین روستایی پرداخته و از آزمون های آماری «من ویتنی، تی مستقل و کاسکوئر» استفاده شده است.

آزمون اثرات اقتصادی شهرک صنعتی بر درآمد روستاییان

به منظور آزمون اثرات اقتصادی شهرک بر میزان درآمد، هزینه و پس انداز، الگوهای مصرفی (کالاهای بی دوام و بادوام) وضعیت مسکن دو گروه کارگران مقایسه و نتایج آزمون در جدول شماره (۱۳) آمده است. با توجه به نتایج بدست آمده آزمون «من ویتنی» مشاهده می شود، مقدار احتمال آزمون جهت تشخیص تفاوت درآمد ماهانه در دو گروه (۰,۰۰۰) کوچکتر از ۰,۰۵ است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ درآمد ماهانه رد می شود. بدین ترتیب بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود دارد. یعنی میزان درآمد ماهانه کارگران شهرک صنعتی بیشتر از سایر شاغلین روستایی است. در خصوص میزان پس انداز و هزینه های ماهانه نیز اختلاف معناداری بین دو گروه وجود دارد و میزان پس انداز و هزینه ماهانه کارگران شهرک بالاتر از گروه دوم است.

جدول (۱۳) متغیرهای سنجیده شده (درآمد، پس انداز و هزینه ماهانه دو گروه) توسط آزمون «من ویتنی»

شاخص	گروه‌های مقایسه	فراوانی	میانگین رتبه‌ها	جمع رتبه‌ها	من ویتنی	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
درآمد ماهانه	کارگران شهرک صنعتی	۱۹۰	۲۶۲/۲۷	۴۹۸۳۲	۵۹۳۳	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۹۸	۱۲۹/۴۶	۲۵۶۳۴			
پس انداز ماهانه	کارگران شهرک صنعتی	۱۹۰	۲۵۹/۳۴	۴۹۲۷۴	۶۴۹۱	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۹۸	۱۳۲/۲۸	۲۶۱۹۲			
مجموع هزینه‌ها	کارگران شهرک صنعتی	۱۹۰	۲۵۷/۷۴	۴۸۹۷۰	۶۷۹۵	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۹۸	۱۳۳/۸۲	۲۶۴۹۶			

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۰

آزمون اثرات اقتصادی شهرک صنعتی بر تغییر الگوی کالاهای مصرفی بی دوام

مطابق جداول (۱۴) مشاهده می‌شود، سطح معناداری هزینه خوراک (۰,۰۰۰)، هزینه‌های بهداشت و مسافرت و سایر هزینه‌ها (۰,۰۰۲) بدست آمده است و چون کوچکتر از ۰,۰۵ است بنابراین فرضیه صفر رد می‌شود و تفاوت معناداری بین دو گروه اثبات می‌شود. این بدان مفهوم است که کارگران شهرک در مقایسه با سایر شاغلین روستایی، هزینه بیشتری را صرف امور فوق می‌کنند زیرا به نظر می‌رسد این امر به دلیل درآمد بیشتر آنان باشد. ولی سطح معناداری در مورد هزینه پوشاک (۰,۰۷۰۶) و بزرگتر از ۰,۰۵ بدست آمده و بنابراین فرضیه صفر تایید می‌شود. به عبارتی از لحاظ پوشاک تفاوت معناداری بین دو گروه مشاهده نشده است، زیرا روستاییان ما از هر قشری که باشند هنوز مانند جوامع شهری مصرف زده نیستند و معمولاً هزینه زیادی را صرف پوشاک نمی‌کنند.

جدول (۱۴) شاخص های سنجیده شده انواع هزینه های مصرفی بی دوام توسط آزمون «من ویتنی»

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی پاسخگویان	میانگین رتبه ها	جمع رتبه ها	من ویتنی	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
هزینه خوراک	کارگران شهرک صنعتی	۱۸۸	۲۳۰/۶۷	۴۳۳۶۶	۶۵۴۷	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۷۱	۱۲۴/۲۹	۲۱۲۵۳			
هزینه پوشاک	کارگران شهرک صنعتی	۱۷۹	۱۳۶/۲۱	۲۴۳۸۱	۷۸۳۸	۰/۷۰۶	تأیید فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۹۰	۱۳۲/۵۹	۱۱۹۳۳			
هزینه بهداشت و مسافرت	کارگران شهرک صنعتی	۱۷۵	۱۳۲/۴۴	۲۳۱۷۶	۴۶۴۸	۰/۰۰۲	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۷۱	۱۰۱/۴۷	۷۲۰۴			
سایر هزینه ها	کارگران شهرک صنعتی	۹	۷/۱۱	۶۴	۱۹	۰/۰۲۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۱	۱۳/۲۷	۱۴۶			

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

آزمون اثرات اقتصادی شهرک صنعتی بر تغییر الگوی کالاهای مصرفی با دوام

به منظور آزمون اثرات اقتصادی شهرک بر تغییر کالاهای مصرفی بادوام روستاییان، ابتدا برای کمی سازی انواع کالاهای مصرفی بادوام هر دو گروه، از فاکتور (Z Score) استفاده شد و در مرحله بعد با استفاده از آزمون «کالموگروف اسمیرنوف» مشخص شد که توزیع متغیر مورد نظر غیر نرمال است و در نهایت وسایل مصرفی با دوام با استفاده از آزمون «من ویتنی» ارزیابی گردید. چنان که در جدول (۱۵) ملاحظه می شود، مقدار احتمال آزمون جهت تشخیص تفاوت کالاهای مصرفی با دوام، نتایج معناداری وسایلی چون ماشین لباسشویی (۰,۰۰۰)، کولر (۰,۰۰۰)، کامپیوتر (۰,۰۴۳)، میلمان (۰,۰۰۰) و جاروبرقی (۰,۰۰۰) هر دو گروه، کوچکتر از ۰,۰۵ بدست آمده است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ استفاده از کالاهای مصرفی با دوام رد می شود. این بدان معناست که بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود دارد. یعنی کارگران شهرک بیشتر از سایر شاغلین روستایی از کالاهای فوق استفاده می کنند. اما چون سطح معناداری کالاهایی چون تلویزیون (۰/۶۸۶)، یخچال (۰/۱۴۱) و اتومبیل (۰/۰۷۵)، بزرگتر از ۰,۰۵ بدست آمده، فرضیه صفر مبنی بر عدم تفاوت معناداری تایید می شود. یعنی از لحاظ مصرف این گونه کالاها بین دو جامعه تفاوت معناداری مشاهده نمی شود.

جدول (۱۵) تغییر الگوی مصرفی خانوار - کالاهای مصرفی با دوام با استفاده از آزمون «کاسکوئر»

متغیر	گروه های مقایسه	درصد دارای وسیله	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
تلویزیون	سایر مشاغل	۹۸/۵	۰/۶۸۶	تأیید فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۹۸/۹		
ماشین لباسشویی	سایر مشاغل	۶۵/۲	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۹۲/۶		
یخچال	سایر مشاغل	۹۶/۵	۰/۱۴۱	تأیید فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۹۳/۲		
کولر	سایر مشاغل	۳۰/۳	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۶۰/۵		
اتوموبیل	سایر مشاغل	۱۹/۷	۰/۰۷۵	تأیید فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۲۷/۴		
کامپیوتر	سایر مشاغل	۱۴/۶	۰/۰۴۳	رد فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۲۲/۶		
مبلمان	سایر مشاغل	۱۴/۶	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۶۰/۵		
جاروبرقی	سایر مشاغل	۶۳/۶	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۹۶/۸		

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

آزمون اثرات اقتصادی شهرک بر ویژگی های مسکن روستاییان

از آنجایی که ویژگی های مسکن نمادی از وضعیت اقتصادی خانوارها محسوب می شود، از این متغیر نیز استفاده شده است و شاخص های چون وضعیت مالکیت مسکن، اجاره بهای مسکن، کیفیت مسکن و مصالح ساختمانی و سطح زیر بنا و عرصه مسکن هر دو گروه مورد مقایسه و آزمون قرار گرفته است.

- آزمون وضعیت مالکین مسکن: بر اساس نتایج آزمون «کاسکوئر» که در جدول شماره (۱۶) آمده، مشاهده می شود که مقدار احتمال آزمون جهت تشخیص تفاوت وضعیت مالکیت مسکن هر دو گروه مقدار ۰/۰۰۵ بدست آمده که کوچکتر از ۰,۰۵ است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن وضعیت مالکیت مسکن رد می شود. این بدان معناست که بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود دارد و یعنی تعداد بیشتری از کارگران شاغل در شهرک مالک مسکن بوده اند.

- آزمون میزان اجاره مسکن: از نظر میزان اجاره پرداخت ماهانه چنان که در جدول (۱۷) آمد با آزمون «تی مستقل» اثبات گردید که چون سطح معناداری (۰,۱۵۸) بزرگتر از ۰,۰۵ بدست آمده فرضیه صفر تایید می شود. یعنی بین دو گروه از لحاظ میزان اجاره بهای مسکن تفاوتی وجود ندارد و به نظر می رسد که این امر ناشی از همگنی و یکنواختی تقریبی اجاره بهای مسکن در نواحی روستایی باشد.

جدول (۱۶) آزمون «کاسکوئر» جهت کیفیت مالکیت مسکن

شاخص	گویه ها	گروههای مقایسه	درصد	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
مالکیت مسکن	ملکی	کارگران شهرک	۹۷/۸	۰/۰۰۵	رد فرضیه صفر
		سایر شاغلین	۹۱/۴		
	اجاره ای	کارگران شهرک	۲/۲		
		سایر شاغلین	۸/۶		

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

جدول (۱۷) آزمون «تی مستقل» جهت اجاره بهای ماهانه مسکن

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
اجاره بهای مسکن	کارگران شهرک صنعتی	۹	۳۵/۵	۲۸/۳	۰/۱۵۸	تأیید فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۸	۸۷/۵	۴۹/۴		

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

- آزمون مقایسه امکانات مسکن در دو گروه: برای سنجش امکانات مسکن یعنی آب لوله کشی، برق، گاز لوله کشی، حمام، تلفن و اینترنت، آزمون «کاسکوئر» انجام شد. بدین منظور ابتدا برای کمی سازی امکانات، از فاکتور (Z Score) استفاده شد و در مرحله بعد با استفاده از آزمون «کالموگروف اسمیرنوف» مشخص شد که توزیع متغیر مورد نظر غیر نرمال است و در نهایت برای آزمون مجموع امکانات مسکن از آزمون «من ویتنی» استفاده شد. در جدول (۱۸) ملاحظه می شود مقدار احتمال آزمون جهت تشخیص تفاوت در برخی از امکانات مانند آب لوله کشی (۰,۱۶۲)، برق (۰,۰۵۴) و اینترنت (۰,۰۸۱) بزرگتر از ۰,۰۵ است و تفاوت معناداری بدست نیامد ولی در مورد امکانات گاز لوله کشی و حمام (۰,۰۰۰) فرضیه صفر زمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ این امکانات رد می شود. این بدان معناست که بین دو گروه از

لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود دارد. بطوری که امکانات منزل در گروه اول یعنی کارگران شهرک بیشتر از دیگر شاغلین روستایی است.

جدول (۱۸) مقایسه امکانات مسکن دو گروه (با استفاده از آزمون کاسکوئر)

نوع امکانات	گروه های مقایسه	درصد دارای وسیله	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
آب لوله کشی	سایر مشاغل	۹۹/۵	۰/۱۶۲	تأیید فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۹۷/۹		
برق	سایر مشاغل	۹۸	۰/۰۵۴	تأیید فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۹۴/۲		
گاز لوله کشی	سایر مشاغل	۶۸/۲	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۸۵/۸		
کپسول گاز	سایر مشاغل	۲۹/۸	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۱۳/۷		
تلفن	سایر مشاغل	۶۶/۷	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۸۴/۲		
اینترنت	سایر مشاغل	۱۱/۶	۰/۰۸۱	تأیید فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۱۷/۹		
حمام	سایر مشاغل	۸۲/۳	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	کارگران شهرک	۹۶/۳		

مأخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۰

- آزمون کیفیت ساختمان مسکن: به منظور آزمون اندازه گیری کیفیت ساختمان مسکن (مخروبه، خستی و گلی، آجری و بتون آرمه) ابتدا برای کمی سازی متغیرهای فوق از فاکتور (Z Score) استفاده شد و سپس با استفاده از آزمون «کالموگروف اسمیرنوف» مشخص شد که توزیع مقادیر متغیر مورد نظر غیر نرمال است. و لذا آزمون «من ویتنی» مورد استفاده قرار گرفت. نتایج نشان می دهد که چون مقدار احتمال آزمون جهت تشخیص تفاوت کیفیت ساختمان مسکن در دو گروه کوچکتر از ۰/۰۵ است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن کیفیت ساختمان در دو گروه رد می شود. این بدان معناست که گروه اول یعنی کارگران شهرک در مساکن با کیفیت بالاتر زندگی می کنند.

- آزمون وسعت زیر بنای مسکن: یکی دیگر از شاخص های سنجش وضعیت مسکن در دو گروه، وسعت عرصه (کل مساحت) و زیر بنا (اعیان) بوده است که با توجه به غیرنرمال بودن توزیع مقادیر این متغیر از آزمون «من ویتنی» استفاده می شود. بر اساس این آزمون

مشاهده می‌شود که مقدار احتمال آزمون برابر $0/002$ است که چون کوچکتر از $0,05$ است بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ مساحت زیربنا رد می‌شود. این بدان معناست که بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود دارد و مساحت زیربنای مسکن کارگران شهرک بیشتر از گروه شاهد است.

- آزمون میزان مساحت کل مسکن (عرصه) در دو گروه: با مشاهده جدول شماره (۱۹) ملاحظه می‌شود که مقدار احتمال آزمون جهت تشخیص تفاوت مساحت منزل در دو گروه برابر $0,091$ است که بزرگتر از $0,05$ است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ مساحت منزل پذیرفته می‌شود. بدین معنی که بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود ندارد و تقریباً وسعت مسکن روستایی تقریباً یکسان است و تفاوت در زیر بنا است.

جدول (۱۹) متغیرهای سنجیده شده شاخص‌های مسکن در دو گروه توسط آزمون «من ویتنی»

شاخص‌های مسکن	گروه‌های مقایسه	تعداد	میانگین رتبه‌ها	جمع رتبه‌ها	من ویتنی	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
کیفیت ساختمان	کارگران شهرک صنعتی	۱۹۰	۲۰۷/۶۹	۳۹۴۶۱	۱۶۳۰۳	۰/۰۱۲	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۹۸	۱۸۱/۸۴	۳۶۰۰۴			
جمع امکانات	کارگران شهرک صنعتی	۱۸۹	۲۱۸/۷۳	۴۱۳۳۹	۱۴۰۳۷/۵	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۹۸	۱۷۰/۴۰	۳۳۷۳۸			
مساحت زیربنا	کارگران شهرک صنعتی	۱۹۰	۲۱۴/۶۸	۴۰۷۸۹	۱۴۹۷۶	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۹۸	۱۷۵/۱۴	۳۴۶۷۷			
مساحت کل	کارگران شهرک صنعتی	۱۹۰	۲۰۴/۲۳	۳۸۸۰۴	۱۶۹۶۱	۰/۰۹۱	تأیید فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۹۸	۱۸۵/۱۶	۳۶۶۶۲			

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۰

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

چنان که در مقدمه تحقیق آمد از اواخر قرن ۱۹ تفکر ایجاد مناطق یا شهرک‌های صنعتی به دلایل رشد صنعت، محدودیت زمین، جلوگیری از آلاینده‌های صنعتی و همچنین استفاده از صرفه جویی مقیاس صنایع در تعدادی از کشورهای صنعتی آغاز گردید (Antonio Díaz, 2009:45). رشد و گسترش شهرک‌های صنعتی بخصوص از نیمه دوم قرن بیستم به بعد سرعت فزاینده‌ای به خود گرفت و در نواحی روستایی توسعه یافت. و تأثیرات شهرک‌های صنعتی بر نواحی روستایی بسته به هر کشوری و مکانی و زمانی متفاوت عمل نموده است.

ولی به هر صورت این تأثیرات بر نواحی روستایی آن چنان زیاد است که در برخی از متون توسعه روستایی از شهرک های صنعتی به عنوان موتور محرکه توسعه روستایی یاد شده است (Vepa Ram, 2002:12) در همین راستا ایجاد فرصت های شغلی، افزایش درآمد روستاییان، بهبود شرایط زندگی و کاهش فاصله زندگی بین ساکنان شهر و روستا از مهم ترین دلایل شکل گیری شهرکها صنعتی در نواحی روستایی عنوان شده است.

شهرک صنعتی خیام نیشابور بر اساس مصوبه هیئت وزیران در سال ۱۳۶۸ در زمینی به مساحت ۱۶۲٫۵ هکتار افتتاح و عملیات اجرایی آن در سال ۱۳۷۰ شروع گردید و به علت قرار گیری در جاده مشهد - نیشابور و نزدیکی به مرکز شهرستان و بهره مندی از گاز طبیعی و دیگر امکانات، از بهترین شهرک های صنعتی استان های خراسان محسوب می شود. در این پژوهش از طریق مطرح کردن دو فرضیه تاثیر این شهرک بر روستاهای پیرامونی بررسی شده است:

در فرضیه اول: یعنی تاثیر شهرک صنعتی خیام در بهبود وضعیت اقتصادی (میزان

درآمد، مسکن و الگوی مصرفی) و اشتغالزایی در روستاهای پیرامونی، این نتایج بدست آمد:

الف. از نظر اشتغالزایی: طبق آمار مرداد ۱۳۹۰، شهرک صنعتی توانسته است، تعداد ۲۰۵۰ نفر کارگر را جذب نماید که از این تعداد، ۱۳۶۴ نفر (۶۶/۵ درصد) از شهر نیشابور و بقیه یعنی ۶۸۶ نفر (۳۳/۶ درصد) از ساکنان پیرامون اعم از روستا- شهرهای ناحیه ای (۲۴۱ نفر) و نقاط روستایی (۴۴۵ نفر) هستند. بنابراین شهرک در اشتغالزایی نواحی پیرامونی موثر بوده است. علل عمده جذب کمتر کارگران روستایی نسبت به کارگران شهری، کم سواد و مشکلات مربوط به حمل و نقل کارگران از روستاها به شهرک عنوان شده است.

ب. از نظر میزان درآمد: با توجه به نتایج آزمون «من ویتنی» در جدول (۲۰) مشاهده می شود که فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه (کارگران شهرک و سایر شاغلین روستایی) از لحاظ میزان درآمد ماهانه رد گردیده است، یعنی تفاوت معناداری (۰,۰۰۰) آن تایید می شود. به عبارتی میزان درآمد کارگران شهرک صنعتی از سایر شاغلین روستایی بیشتر است.

ج. از نظر الگوی کالاهای مصرفی: چنان که جدول (۲۰) نشان می دهد، فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه (کارگران شهرک و سایر شاغلین روستایی) از لحاظ میزان کالاهای مصرفی رد و تفاوت معناداری (۰,۰۰۰) تایید می شود. یعنی کارگران شهرک در مقایسه با سایر شاغلین روستایی از الگوی مصرفی ورفاه بیشتری برخوردارند.

د. از نظر شرایط وامکانات مسکن: باتوجه به آزمون « تی مستقل» که در جدول (۲۰) آمده، فرضیه صفر آزمون مبنی بریکسان بودن دو گروه (کارگران شهرک و سایر شاغلین روستایی) از لحاظ وضعیت و شرایط کمی و کیفی مسکن (مالکیت مسکن ، امکانات مسکن، ویژگی های کیفی ومصالح ساختمانی، سطح زیر بنا) تفاوت معناداری (۰,۰۰۰) وجود دارد، یعنی کارگران شهرک در مقایسه با سایر شاغلین روستایی از مسکن وامکانات بالاتری برخوردارند.

بنابراین فرضیه اول تحقیق یعنی تاثیر شهرک های صنعتی بر اشتغالزایی و جذب نیروی کار مازاد نواحی روستایی و افزایش درآمد و رفاه اقتصادی روستاهای پیرامونی تایید می شود. در تحقیقات طاهرخانی (۱۳۸۰: ۲۵)، افتخاری و طاهرخانی (۱۳۸۱: ۴۵) و مطیعی لنگرودی (۱۳۷۹) نیز این نتایج تایید شده است .

جدول (۲۰) نتیجه شاخص های سنجیده شده توسط آزمون «من ویتنی»

فرضیه اول	شاخص	نوع آزمون	گروه های مقایسه	میانگین رتبه ها	مقدار آماره آزمون	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
کارگران شهرک صنعتی خیام نسبت به سایر شاغلین روستایی، از وضعیت اقتصادی مطلوبتری برخوردارند	درآمد	من ویتنی	کارگران شهرک	۲۷۱/۶۴	۴۱۵۴	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
			سایر شاغلین	۱۲۰/۴۸			
کارگران شهرک صنعتی خیام نسبت به سایر شاغلین روستایی، از وضعیت اقتصادی مطلوبتری برخوردارند	کالاهای مصرفی	من ویتنی	کارگران شهرک	۲۸۲/۶۵	۷۴۹۲	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
			سایر شاغلین	۱۵۵/۱۵			
کارگران شهرک صنعتی خیام نسبت به سایر شاغلین روستایی، از وضعیت اقتصادی مطلوبتری برخوردارند	مسکن	تی مستقل	کارگران شهرک	۳۹۲/۷	۳/۴۸۲	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
			سایر شاغلین	۳۷۲/۵			

در فرضیه دوم: یعنی شهرک صنعتی خیام در پیوند با بخش کشاورزی و رفع نیازهای روستاییان نواحی پیرامونی موفق عمل کرده است. نتایج تحقیق چنان که جدول (۵) نشان داد، از بین گروه های صنایع مختلف شهرک، فقط مدیران صنایع غذایی سالانه حدود ۵۸ درصد از مواد مورد نیاز را که شامل محصولات کشاورزی است، مستقیماً از روستاییان و یا شرکت های تعاونی روستایی خریداری می کنند. اما مواد اولیه سایر صنایع الکترونیکی، شیمیایی، سلولزی، کانی های غیر فلزی و صنایع فلزی، خارج از ناحیه و استان تهیه می شود. همچنین از نظر صدور محصولات تولیدی به نواحی روستایی، از ۲۹ شرکت صنعتی حجم

نمونه، تنها مدیران ۴ شرکت، محصولات تولیدی خود را که کود شیمیایی و خوراک دام است به روستاییان می‌فروشند، که فقط ۰,۳ درصد ارزش کل تولیدات شهرک است. بنابراین فرضیه دوم فقط در مورد صنایع غذایی و شیمیایی تا حدودی تایید می‌شود ولی در مجموع استفاده از منابع فرامحلی به نسبت منابع محلی در فرآیند تولید در شهرک صنعتی غلبه داشته و محلی‌گرایی از حداقل جایگاه برخوردار بوده و جهت‌گیری کشاورزی آن‌چندان قابل توجه نیست. لذا تأثیر مهمی در تغییر بهره‌وری کشاورزی و ایجاد پیوند میان بخش‌های کشاورزی و صنعت ندارد. در صورتی شهرک صنعتی می‌تواند باعث تحرک بخش کشاورزی منطقه بشود که صنایع شهرک بیشتر از نوع تبدیلی و تکمیلی و غذایی باشند و مواد اولیه مورد نیاز از روستاهای پیرامونی تهیه شود. لذا پیشنهاد می‌شود که اولویت با استفاده از منابع محلی باشد و ضمناً با توجه به پتانسیل بالای منطقه در بخش کشاورزی، اولویت با احداث صنایع تبدیلی، تکمیلی و غذایی باشد.

منابع و ماخذ

۱. افتخاری، عبدالرضا، طاهرخانی، مهدی (۱۳۸۱) **استقرار صنعت در روستا و نقش آن در رفاه مناطق روستایی**، فصلنامه مدرس، شماره ۲.
۲. باری آ.، ترنر (۱۳۸۲) **صنعت‌گرایی**، ترجمه چاوشیان، حسن، انتشارات دانشگاه گیلان، چاپ اول.
۳. **سازمان توسعه صنعتی ملل متحد** (یونیدو) (۱۳۸۴) ترجمه شقاقی، عبدالرضا، چاپ رسا.
۴. **سایت شرکت شهرک‌های صنعتی خراسان رضوی** <http://www.khorasaniec.ir>
۵. سرورامینی، شبمن، اسدی، علی، کلانتری، خلیل (۱۳۸۹) **بررسی اثرات شهرک صنعتی اشتهاارد بر توسعه روستاهای همجوار**، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)، شماره ۲.
۶. شهرک صنعتی خیام نیشابور (۱۳۹۰)، **لیست ارزیابی اشتغال**.
۷. طاهرخانی، مهدی (۱۳۸۰) **نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی استان مرکزی**، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۰-۳۳.

۸. مطیعی لنگرودی، سید حسن (۱۳۷۹) اثرات اقتصادی - اجتماعی شهرک های صنعتی در نواحی روستائی (مطالعه موردی شهرک صنعتی مشهد، فصلنامه تحقیقات جغرافیائی، شماره ۵۲

۹. مطیعی لنگرودی، سید حسن و علی اکبر نجفی کانی (۱۳۸۵) بررسی و ارزیابی اثرات شهرکها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی نمونه: شهرستان بابل، فصلنامه پژوهشهای جغرافیایی، شماره ۵۸.

Antonio Díaz Andrade. (2009) *Interpretive Research Aiming at Theory Building*. The University of Auckland Business School. Auckland. New Zealand. The Qualitative Report Volume. pp . 42-60.

Cavana, R. Y., Delahaye, B. L., & Sekaran, U.(2001) **Applied business research: Qualitative and quantitative methods** .pp. 40-52

Croll, Elizabeth. (2000) *From Heaven to Earth: Images and Experiences of Development in China*. London: n.p. 16.

Cook, I. (2005) *Participant observation* . In R. Flowerdew & D. Martin (Eds.), *Methods in human*.

Rao Ranga. (2005) *rural development and industrial development*. Infinity J Management, 18(4): 80-82.

Sanjeev Kumar. (2006) *Rural Development through Rural Industrialization: Exploring the Chinese Experience*. pp. 2

Vepa Ram K .(2002) *Rural Industrilisation*. Science Tec Entrepreneur, Monthly, P. 12 -24